

QUÈ PODRÍEM ESTAR FENT DIFERENT. L'ABORDATGE DE LES VIOLÈNCIES SEXUALS A CATALUNYA.

MONTSE PINEDA LORENZO⁵²

⁵² **Montse Pineda Lorenzo** porta 26 anys treballant en organitzacions de lluita contra el VIH, des de la perspectiva feminista. En els últims anys ha dut a terme la formació sobre com abordar les violències sexuals i violències masclistes a Catalunya, dirigida a professionals a Catalunya. Ha coordinat recerques entorn a les violències sexuals, realitzat protocols davant les violències masclistes i sexuals, i publicat diversos materials entorn a la garantia dels drets sexuals, les violències masclistes i les violències sexuals.

“La trista realitat és que la majoria del mal és causat per gent que mai es decideix a fer el bé o fer el mal”. Hannah Arendt

1. Introducció situada a modus d'epitafi

Començar amb una cita d'Hannah Arendt mai és casual ni neutre, ni deixa indiferent a la persona lectora. Iniciar un article sobre què podríem estar fent diferent a Catalunya quan parlem de violència sexual, i començar amb aquesta cita és una declaració de principis. Una cita reconeguda, que no necessita justificació, i que fa una clara referència a la responsabilitat col·lectiva, individual, tècnica i política de totes nosaltres en un context totalitari. Reconec que no és començar delicadament. No hi ha disculpa. No hi ha escapatòria. La cita és un preludi de què aquest capítol no és un capítol retòric sinó que és un capítol polític. La violència sexual és un fet polític. Són les entranyes del patriarcat, i hem de revisar les entranyes per poder fer quelcom amb tot el cos.

Com a autora pretenc assenyalar que ha arribat el moment de fer les coses diferents, ha arribat el moment de fer les coses per al “bé”. I “el bé”, en l'actualitat, és descompondre el patriarcat. Deixar-lo podrir en les seves pròpies normes. Si no apostem per deixar de fer el “mal”, aquest sempre guanyarà. És un moment d'articular-se des del “bé”, és un moment de deixar de banda la retòrica acadèmica, el populisme polític a cada sentència infame i abandonar, per poc efectives, les polítiques públiques naïf. Cal decidir fer el “bé”. Perquè “el mal” ja el fa la resta. Cal posar les bases socials/econòmiques/polítiques (concepte en plural interseccional) perquè les dones (plural polític) puguem viure sense l'amenaça de la violència sexual tatuant-se als nostres cossos. I assenyalar aquells que sense decidir fer “el mal”, el fan. Ells són i formen part dels nostres “mal/sons”. En definitiva, “el bé” representa la llibertat sexual. L'autonomia. Els drets. Ara toca fer “el bé”.

Dit col·loquialment, a totes/tots ens toca mullar-nos per fer “el bé”, i per poder-ho fer cal primer situar-nos, nosaltres, en disposició de fer-ho. I en primer lloc, com diu la Patsili Toledo en el primer capítol, cal saber des d’on parlem/escrivim. Per tant, com a autora situo aquest article, des d’un aprenentatge col·lectiu de moltes feministes que hem compartit temps en el treball associatiu, i a la vida. I escric sumant-hi la meva experiència professional. Una experiència que, en resum, comprèn haver acompanyat terapèuticament a dones durant molts anys, en processos de re-apropiació de la seva història, i fer investigació sobre la resposta institucional que donem a les violències sexuals. Una experiència professional que m’ha embarcat a repensar una proposta que millori el model per a millorar l’abordatge de les violències sexuals, crear propostes d’actuacions municipals que remoguin les entranyes del patriarcat, i que m’ha permès compartir aprenentatges en les desenes de formacions realitzades a centenars de professionals de tota Catalunya. Aquest és el lloc des d’on escric. Ara ja toca començar a dir el que vull seguir dient.

En els capítols anteriors hem pogut veure que les violències sexuals estan, en aquest moment, en una revisió conceptual, jurídica i sobre com fer-hi front. Tots aquests debats i revisions s’estan produint en l’àmbit de l’àmbit internacional, estatal, i com no, a Catalunya.

I com diu Toledo en el seu capítol d’aquest llibre, “anomenar és també un acte d’apropiació. Tornar a anomenar i definir les violències sexuals és un acte de re-apropiació de les experiències viscudes per les víctimes i supervivents, per entendre els contextos en què s’han produït i els impactes que han tingut -tant les violències com les reaccions davant les violències- sobre les víctimes/supervivents, les seves comunitats i les societats en general”. Ella revisa com els problemes actuals que ens trobem en els marcs jurídics són més que conceptuals, són producte de la història de l’enfocament penalista. I escriu que “la perspectiva penal de les VS -encara dominant en la forma d’entendre aquestes violències- dona una visió distorsionada d’aquestes, en contrast amb les experiències viscudes per les supervivents, així com dels seus impactes i conseqüències”. Aporta llum en la necessitat de modificar el rumb, i articular una resposta on l’enfocament estigui centrat en les supervivents.

En el següent article heu llegit a Bárbara Tardón Recio, que ens ha recordat les obligacions ineludibles que l'Estat espanyol, "així com els diferents territoris i entitats locals, han d'adquirir en la seva responsabilitat col·lectiva tant moral com jurídica per a erradicar les violències sexuals i acompanyar a totes les víctimes". També fa una repassada ràpida (no per això menys contundent i significativa) de com el moviment feminista al llarg de la seva història ha posat a l'agenda política la violència sexual i en concret les polítiques anti-violació. Tardón finalitza parlant dels reptes a l'Estat, i situa que "s'estan dissenyant futures polítiques públiques estatals en l'àmbit sectorial de les violències sexuals, decisives per a garantir els drets sexuals i reproductius de les dones, amb un impacte determinant en les vides individuals i col·lectives de totes", i parla de futures Normes, Estratègies de Prevenció, Plans d'Acció, Protocols, Campanyes de Sensibilització, Recerques (...). Avanço que moltes de les coses que podem fer aquí a Catalunya van en sintonia amb aquestes actuacions, i també avanço que la resposta com a país i en l'àmbit local no es pot quedar aquí.

De seguida podreu llegir a la Laia Rosich en el seu article d'aquest llibre, on apunta debats rellevants que es creuen amb el present article i, sense avançar-me, només dir que la meua companya recorda que hi ha debats oberts sobre el consentiment, la graduació, i altres elements clau i assenjala de forma molt encertada elements que tindran a veure amb la xarxa i amb com enfortir aquesta resposta més terrenal a les violències sexuals. I seguireu amb l'Edurne Jiménez i la Maria Naredo, no faré espòiler dels seus capítols però sí que parlaré, al llarg de l'article, d'algun element que elles després, en els seus articles, aprofundeixen.

A propòsit d'això, el que cal és identificar primer quins són els aspectes rellevants del marc conceptual sobre les violències sexuals, com s'articula la resposta actual davant de les violències sexuals i què caldria tenir en compte per generar un nou model d'abordatge de les violències sexual a Catalunya. I per tant, poder reflexionar sobre com hauria de ser aquest model tenint en compte el marc de les polítiques públiques que es plantejava en el segon capítol.

Com veieu, aquest text el dedicaré a donar claus bàsiques i tangibles -seguint el rastre de les companyes- per traduir el nou marc conceptual ètic

i jurídic en un model d'abordatge de les violències sexuals a Catalunya. Una resposta institucional (en sentit ampli) que posi les necessitats i els drets de les dones en el centre de l'abordatge. Es tracta, doncs, de revisar i canviar el paradigma de les violències sexuals, crear un marc on la perspectiva penal/pericial/desempoderadora no determini els itineraris de recuperació de les dones, on el món local sigui protagonista, i que ens permeti generar eines de prevenció que ens ajudin a desmantellar el sistema que sosté les violències sexuals. Fàcil? No, però sens dubte fascinant.

2. Les violències sexuals, una foto que segueix desenfocada a Catalunya

Utilitzar la metàfora de la foto és molt útil per poder fer una repassada ràpida sobre l'escenari de què passa amb les violències sexuals a Catalunya. Fer una foto és fixar i reproduir les imatges. Les imatges de la realitat. Però de quina realitat parlem? De la prevalença o de la incidència d'algunes manifestacions de les violències sexuals? Dels fets delictius? De la tipologia de serveis? Dels serveis i protocols associats a l'emergència? De les dones que identifiquen les violències viscudes?

És obvi que si parlem d'incidència i prevalença a Catalunya, estem parlant de coses molt similars que passen a altres territoris de l'Estat i a altres països. Però encara més obvi, que aquesta afirmació segurament sent certa és inexacta. Molts dels paràmetres que tenim per poder fer una aproximació no són comparables i no tenim informació actualitzada amb la dimensió necessària que es requereix per articular respostes reals en temps real.

Manquen dades quantitatives que ens expliquin que, a qui, qui ho fa i on passen els fets de totes i cadascuna de les manifestacions de violències sexuals en tots els àmbits. I és inexacte perquè la majoria de dades estan vinculades a fets delictius que en l'imaginari social/policial/jurídic són agressions sexuals o abusos sexuals. Aquestes dades pivoten sempre sobre les denúncies i la judicialització, mentre que la resta de dades passa a un segon pla.

Les enquestes de victimització porten tant de retard quan es publiquen i s'exploten que dilaten les respostes efectives, si creiem que aquest tipus d'instruments ens han d'ajudar a actualitzar serveis o actuacions. Si un dels objectius de les enquestes és que ens serveixin per afinar les polítiques públiques contra les violències masclistes, la temporalitat no és l'adequada. I no he entrat en el repte pendent -demanat des de diversos àmbits- referent a polir metodològicament les enquestes, i també polir com es treballen les dades en l'àmbit local per tal que ens puguin servir per articular política pública territorial. I tampoc parlo de l'enquesta sobre violències sexuals, perquè no en tenim, ara com ara, més informació que l'apareguda a la premsa.

La foto ens hauria d'ajudar a la resposta, a saber on han de reforçar-se serveis, o on s'ha d'invertir en formacions o actuacions de prevenció. I la foto dels serveis especialitzats de la xarxa també és molt insuficient. Malgrat que en els darrers anys s'han realitzat recerques, continuen sent deficitàries les fotos sobre els serveis. De vegades sembla que les nombroses investigacions i estudis que s'han fet tant des de govern com des d'ajuntaments, queden penjades a les pàgines web (amb una mica de sort) però no s'explica com s'han d'utilitzar o no s'aprofiten per poder afinar la resposta institucional. A més a més, la foto que tenim sobre les violències sexuals a Catalunya (i ho faria extensible a la resta de l'Estat) segueix sent una foto desenfocada. Per quatre motius essencials:

- els instruments que tenim segueixen amb la dinàmica fragmentadora de les violències sexuals, que no ens permet veure la dimensió real d'aquelles violències que vulnereu el dret a la llibertat sexual,
- les dades amb les quals comptem són insuficients, poc transversals i recollides sense perspectiva interseccional,
- els serveis no utilitzen dades equiparables; molts indicadors no són compartits, alguns indicadors es recullen a l'inici del procés, i no permeten visibilitzar certes violències, per exemple la prevalença d'assetjaments sexuals i agressions sexuals dins de la violència exercida en l'àmbit familiar o/i en parella,

- i per últim, i no menys important, perquè en general se subestimen les dades qualitatives que són significatives per fer una bona foto.

2.1. Què podríem estar fent diferent per enfocar la foto?

Ser conscients, en primer lloc, que la foto està desenfocada. I una foto desenfocada no ens permet veure els matisos, que en la majoria d'ocasions és on trobaríem més informació de la realitat. En segon lloc, seguint amb les metàfores audiovisuals, és un bon moment per canviar la foto per un vídeo.

En l'àmbit de l'administració de Catalunya, s'ha de garantir un sistema públic de dades per poder conèixer la magnitud de les violències sexuals en tots els entorns, en tots els àmbits i en totes les seves manifestacions. I això amb l'actual sistema fragmentat de serveis, polítiques i administracions, no és possible. Anem a un exemple que ens pot il·lustrar la necessitat d'aprofundir en els matisos per aconseguir enfocar. En el darrer informe del 2019 sobre la Xarxa de serveis d'informació i atenció a les dones de Catalunya i de les oficines de l'Institut Català de les Dones, presentat per l'ICD dins l'àrea de consulta de violència masclista, es proposen les següents categories:

- Situació de violència múltiple
- Violència psicològica
- Violència psicològica i física
- Violència econòmica
- Violència sexual
- Mutilacions genitals femenines
- Matrimonis forçats

Crec que és obvi que les categories són asimètriques i que poden produir un biaix significatiu quan es parla de violència sexual. Es genera una categoria de mutilacions genitals femenines que no deixa de ser considerada com a

violència sexual. O la creació d'una categoria com la de matrimonis forçats que fa que es perdi l'oportunitat d'operativitzar més informació que més endavant ens pot ser útil, i deixant de banda que en la majoria dels casos de matrimonis forçats la forma d'expressar la violència és utilitzant la violència sexual i psicològica.

Crec que aquest exemple és oportú per poder dir que cal consensuar criteris a l'hora de recollir dades i explotar-les. Perquè passa exactament el mateix amb les dades dels SIE. Per tant, els dos serveis especialitzats que atenen dones utilitzen indicadors que no ens permeten calibrar la dimensió de les violències sexuals que pateixen les dones a Catalunya.

Per tant, és un bon moment perquè l'Observatori de la Igualtat de Gènere (OIG) i la Comissió Nacional per a una Intervenció Coordinada contra la Violència Masclista iniciïn un treball per a consensuar indicadors i criteris comuns a tots els serveis i recursos implicats en l'atenció a dones.

Aquest punt és imprescindible i ho és també que les administracions locals agafin protagonisme i revisin les seves dades municipals, per tal que no siguin fragmentades, insuficients, parcials i que aquestes els permetin adequar amb exactitud les seves polítiques. Aquesta feina ha de ser coordinada per la Comissió Nacional per a una Intervenció Coordinada contra la Violència Masclista com a responsable última de la qüestió.

Aquesta informació és bàsica, perquè és difícil poder articular respostes per a tot el territori sense que l'anàlisi i diagnosi dels recursos sigui acurada i amb perspectiva transformadora, interseccional i capacitadora. La xarxa i els circuits seran els imprescindibles per trencar la foto desenfocada.

En aquest sentit, s'hauria d'articular un monitoratge real per poder determinar la magnitud de les violències sexuals a Catalunya, tal com ho assenyalava la Recomanació General No. 35 (2017) del Comitè CEDAW. Recordem aquí que els Estats tenen obligacions davant les violències envers les dones, ja sigui que aquestes violències (en qualsevol de les seves manifestacions) siguin comeses per agents públics o privats. És a dir: violències masclistes

exercides per agents públics⁵³, com ara agents policials, personal sanitari o dels serveis de salut, personal penitenciari i altres funcionaris/es públics; o violències masclistes exercides per agents privats, com per exemple la parella, familiars o amistats d'una dona, persones del seu entorn laboral o acadèmic, o bé per desconeguts que siguin agents privats o particulars.

Quan parlem d'articular un model d'abordatge de les violències sexuals a Catalunya, estem necessàriament parlant de tots els processos implicats en la resposta institucional (governamentals o no). Per això, el que volem fotografar no pot ser estàtic com ho està sent fins ara. La idea simbòlica de canviar fins a tenir un vídeo de la realitat suposa la necessitat de captar també els processos de prevenció i recuperació. I si parlem de processos, necessàriament parlem també d'incorporar una lectura no només del curt termini sinó també de com d'incorporar elements qualitatius que detallin els processos.

Aquesta forma de captar la realitat, ens permet aproximar-nos a la idea de poder canviar el paradigma d'abordatge de les violències sexuals. Si entenem que per generar política pública (també local) necessitem entendre quins són els processos que passen les dones que són víctimes d'un assetjament sexual o d'una agressió, o són víctimes de tràfic, podrem entendre que necessitem identificar quins recursos necessitem, quins són els recursos amb què compten els municipis, les mancomunitats o les comarques i així poder generar espais nous. Preguntant-nos coses diferents, trobarem respostes diferents. I els circuits locals i comarcals són clau per fer-se les preguntes. I aquestes preguntes sols ens les podem fer si hi ha lideratges polítics feministes que així ho permetin.

3. Quina resposta s'està oferint a les violències sexuals a Catalunya

Quan ens preguntem què es podria estar fent de manera diferent, en primer lloc hauríem de fer una anàlisi de la situació actual per a poder identi-

⁵³ Una proposta és generar mecanismes on les violències exercides per agents públics siguin publicades de forma transparent tal com indica la recomanació 35 CEDAW.

ficar què necessitem canviar, què necessita ser millorat o simplement què necessita un enfocament diferent de l'actual.

A Catalunya, la nostra llei determina el marc on s'han de produir les polítiques públiques. Un marc que sempre ens determina (o ens hauria de determinar). El descriu breument, perquè les coses diferents que podem i hem de fer tenen a veure amb aquest marc general que determina les polítiques públiques i que hem de conèixer bé:

- Per una banda, tenim la Comissió Nacional per a una Intervenció Coordinada contra la Violència Masclista, que impulsa, fa el seguiment i avalua les actuacions sobre violència masclista que duu a terme la Generalitat, fomenta la col·laboració amb les entitats i institucions que treballen en aquest àmbit i empeny el treball en xarxa.
- Per altra, tenim el Protocol marc per a una intervenció coordinada contra la violència masclista, que inclou un conjunt de mesures i mecanismes de suport, coordinació i cooperació destinats a les institucions públiques i altres agents implicats en la lluita per a l'erradicació de la violència masclista.
- Els diferents territoris catalans compten amb els seus itineraris d'atenció a les dones que pateixen violència, els quals estan coordinats a diferents nivells: local, comarcal, intercomarcal i autonòmic.
- I en aquest marc general que determina de forma molt clara l'orientació de les polítiques públiques, hi trobem vigent actualment el Pla estratègic de polítiques d'igualtat de gènere del Govern de la Generalitat de Catalunya 2019 - 2022, que parteix d'una conceptualització transversal de la perspectiva de gènere i que inclou el II Programa d'intervenció integral contra la violència masclista. En aquest nou programa aprovat al 2019, hi trobem una actualització d'actuacions i propostes noves. Dit d'una altra manera, aquest programa és el full de ruta del Govern sobre les polítiques públiques en relació amb les violències masclistes. A banda dels objectius estratègics i operatius hi ha una sèrie d'actuacions, que segurament la seva temporalitat es veurà condicionada per la pandèmia de la COVID-19, però que han de seguir sent un full de ruta per les polítiques públiques del nostre país.

Per a seguir situant les bases, dir que al llarg d'aquests darrers anys s'han realitzat nombroses investigacions sobre les violències masclistes, i algunes sobre les violències sexuals.

Per contextualitzar la situació de les violències sexuals a Catalunya, i seguint la lògica del que acabo de plantejar és molt rellevant - novament i sense ànims de repetir el que ja està exposat al primer capítol d'aquest llibre - situar correctament el marc; així recomano llegir amb deteniment la investigació *Marc jurídic internacional, estatal i autonòmic de les violències sexuals (matrimonis forçats, mutilacions genitals femenines, tràfic d'éssers humans amb finalitat d'explotació sexual, assetjament i agressions sexuals)* del Grup Antígona (2016), i el *Marc jurídic i anàlisi jurisprudencial*, desenvolupat pel Grup de Recerca Antígona i coordinat per l'equip de Creación Positiva, així com el *Marc conceptual i el seu abordatge a Andalusia, Madrid i Catalunya*.

En aquest sentit, la diagnosi que va realitzar Creación Positiva com a encàrrec del grup de treball de la Comissió Nacional per a una Intervenció Coordinada contra la Violència Masclista, va resultar (l'any 2016) en una foto limitada i borrosa per molts motius però que de forma molt nítida ens va assenyalar una sèrie de dèficits en la coordinació, en la planificació i en l'execució de les polítiques públiques en relació amb les violències sexuals a Catalunya.

En aquesta diagnosi s'hi assenyalaria, en primer lloc, els dèficits en la comprensió del fenomen de les violències sexuals, i com aquest element era clau per a poder observar que existia falta de coherència, no només en les polítiques públiques sinó en la configuració dels serveis que donen atenció a les dones que han sofert alguna de les manifestacions de les violències sexuals a Catalunya.

També s'hi assenyalaven disfuncions importants en la coordinació de la Comissió Nacional de violència masclista que es traduïen en falta de diligència per assumir la responsabilitat i per a planificar una resposta eficaç a les diferents manifestacions de violència sexual que tenen lloc a Catalunya. Així mateix, les disfuncions detectades suposaven que el conjunt de protocols i serveis que donen resposta a les violències sexuals a Catalunya incorporaven tal falta de coherència, i aquest fet es va traduir en l'afirmació justificada que no existia un Model d'abordatge de les violències sexuals a Catalunya.

Així mateix, s'assenyalava la manca d'avaluació global de les actuacions contra les violències masclistes i sexuals, especialment pel que fa al seguiment i revisió dels estàndards de serveis establerts al Protocol marc per a una intervenció coordinada contra la violència masclista, tant en l'àmbit departamental com per als circuits territorials. Es reclamava atenció a les particularitats territorials i s'assenyalaven dèficits en la formació especialitzada dels i les professionals.

També la necessitat urgent de revisar les actuacions en casos d'abusos sexuals a menors i altres maltractaments greus, ja que aquestes no duen incorporada la perspectiva de gènere. Aquest element és possible que es pugui corregir amb els nous serveis posats en marxa, tot i que no hi poso molta esperança pel fet que el procés que acompanya aquests serveis no està tenint enfocament de gènere.

En resum: no hi ha un model d'abordatge unificat de les violències sexuals perquè existeix una fragmentació en la visió de les violències sexuals, fruit del paradigma penal que també va condicionar la Llei 5/2008, de 24 d'abril, mitjançant el qual es resolen les situacions creades pels delictes sexuals sota una estructura patriarcal i reactiva que continua invisibilitzant la magnitud de les violències sexuals. El sistema actual d'atenció a les violències sexuals està basat en l'excepcionalitat, o sigui en les agressions sexuals recents i en clau medico-forense.

Alhora, els Departaments amb responsabilitats sobre l'abordatge de les violències sexuals, en els seus protocols disponibles, no tenen integrada de forma adequada la perspectiva integral que caldria tenir segons la Llei 5/2008. Això té a veure amb què no hi ha concordança ni del marc conceptual, ni de llenguatge, ni tècnica, ni tampoc dels recursos de la xarxa que s'haurien d'utilitzar segons la mateixa llei.

Els protocols reproduïxen els problemes de lideratge i establiment de responsabilitats i competències. No hi ha criteris d'implementació reals dels estàndards de serveis especialitzats en violències sexuals. Els protocols d'abús sexual infantil, els de Mutilació Genital Femenina i els de Matrimonis Forçats no estan en consonància amb la Llei 5/2008. Ni incorporen els recursos disponibles de la xarxa especialitzada de forma adequada. I els

protocolos se sostenen en uns serveis que no es corresponen amb la realitat territorial de Catalunya, ni amb la dotació de recursos ni amb les fórmules de coordinació establertes pels circuits.

Per últim, en tal diagnosi s'hi assenyalava que la configuració dels serveis especialitzats catapulten una idea diferent del que marca el protocol marc, i malgrat que en teoria l'atenció ha de garantir l'atenció a totes les dones, i a totes les formes de violències sexuals viscudes, la realitat és que el col·lapse dels serveis, i a vegades mancances de formació, no permeten vehicular les respostes adequades. Existeix inequitat territorial respecte als serveis disponibles per a les dones quan són agredides sexualment, però també en la manera d'entendre la disposició dels SIAD i dels SIE respecte a l'atenció integral de les violències sexuals.

A aquesta anàlisi se li sumen altres investigacions, com per exemple la *Diagnosi de la Xarxa d'atenció i recuperació integral per a les dones en situació de violència masclista*, del Grup Antígona (UAB, 2016).

Aquestes investigacions detecten dificultat en l'anàlisi de dades, ja que no hi ha dades compartides ni comparables entre els serveis ni entre territoris, i això impedeix una avaluació dels serveis i recursos i una dificultat a l'hora de compartir informació.

També, que la Xarxa de recursos està intervenint quasi exclusivament en casos de violència masclista en la parella. La resta d'àmbits de la violència masclista no queden prou coberts per la Xarxa. Que les nenes i adolescents, així com les dones migrades en situació irregular, en queden discriminades. I que l'eix de prevenció i sensibilització és el menys treballat per la Xarxa, malgrat que es reconeix que és el més important. Els SIAD, els SIE i PCME⁵⁴ són els que més temps hi dediquen.

Especialment deficitària és l'atenció a filles i fills en situació d'urgències. Persisteix victimització secundària. Existeixen greus dificultats per accedir als recursos en alguns territoris, i això és provocat per una organització deficient dels recursos. És evident en el cas dels SIE, fet que incrementa

54 SIAD: Servei d'Informació i Atenció a les Dones. / SIE: Servei d'Intervenció Especialitzada / PCME: Programa de Convivència i Mediació a l'Escola

la probabilitat d'abandonament dels processos de recuperació. I existeix atenció deficient per part d'alguns recursos no especialitzats.

També caldria millorar la coordinació entre serveis. Per exemple, entre els serveis que deriven les dones i els serveis d'acolliment, o entre els SIE i els serveis d'acolliment. Es generen duplicitats en els serveis sobretot a les capitals, que fan que aquests entrin en competència i sense una delimitació de les funcions de cadascun. Pel que fa als Centres d'Informació i Atenció Integral a les Dones— CIRD municipals estan funcionant com a recursos de la Xarxa tot i que no hi són reconeguts. Hi ha manca de coordinació amb els serveis de salut, tot i que són els serveis que més deriven a la xarxa de violència. Els serveis tècnics de punt de trobada - STPT no mantenen coordinació amb la resta de serveis de la xarxa. Hi ha dificultats en la gestió i cessió de dades en els espais de coordinació. Els Grups d'atenció a la víctima - GAV i les Oficines d'atenció al delictes - OAVD s'encavalquen moltes vegades en el seguiment de les dones, i les OAVD no poden oferir suficient acompanyament a les guàrdies dels Jutjats de violència sobre la dona - VIDO en la majoria de partits judicials perquè no tenen presència en tot el territori.

El treball en equip desitjable és deficitari en els serveis més petits com els SIAD. Els SIE, que són els serveis especialitzats en la recuperació de les dones, no tenen capacitat per abastar tota la violència masclista de les seves zones de referència, massa àmplies i “mal” comunicades. I és el SIAD qui està assumint aquesta funció en molts llocs, massa sovint sense tenir la infraestructura i especialització per fer-ho. Això és especialment complicat sobretot en l'atenció a adolescents i infants. I cada SIE queda articulats de forma molt diferent segons el territori on es troba.

Hi ha un pes específic importantíssim dels serveis socials de base en l'abordatge de la violència masclista; de fet són l'eix vertebrador, però en canvi no estan reconeguts com a servei de la Xarxa. Això perpetua que el treball es faci des de paradigmes conceptuals diferents, des d'un model de caire més assistencial que no pas d'apoderament de les dones i perspectiva de gènere.

Encara faltarien altres qüestions, com la necessitat d'articular respostes en l'entorn digital o la necessitat d'articular de forma més eficient la perspec-

tiva interseccional. Però en definitiva, el que voldria situar és que moltes de les qüestions clau que cal millorar en la resposta que donem des de Catalunya a les violències sexuals tenen a veure amb les respostes que donem a les violències masclistes en general.

Des de la meva experiència - i torno a estirar del meu/nostre com a entitat amb coneixement situat basat en la realització de protocols, assessorament, punts liles, guies i formacions especialitzades en tot el territori català-, el que situo com a un dels principals problemes és el col·lapse del sistema que aborda les violències masclistes a Catalunya. Durant molts anys, hem viscut amb uns serveis dissenyats en un determinat moment històric sociopolític, i amb una configuració del sistema de benestar molt determinat amb polítiques públiques molt verticals; però la realitat ens ha passat per sobre, i ens trobem:

- una saturació dels serveis important, tant als SIAD com als SIE. I no sols per la llista d'espera per poder fer recuperació, sinó també a les entitats especialitzades i als jutjats.
- unes professionals que tenen la seva capacitat professional limitada per l'esgotament i una voluntat infinita de fer el "bé" en molts casos sense recursos adequats.
- un model que va ser dissenyat en un moment on veníem de l'experiència de la llei estatal del 2004, on prevalia l'emergència i el caràcter juridicopenal de moltes de les accions. Malgrat que la denuncia no era l'epicentre, seguia condicionant tot el model d'atenció, en especial en les agressions sexuals.
- era imprescindible evitar el dany, però les eines de detecció pivotaven en evitar feminicidis.
- amb models teòrics útils en un moment on posàvem l'enfocament en la violència de gènere i en la violència masclista (però que requereixen ser actualitzats).
- i com no, amb una manca de coordinació real que s'ha instaurat en la lògica institucional com un fet natural.

Alhora, ens trobem en un moment on l'entrada dels recursos econòmics excepcional que provenen de l'anomenat *Pacto de Estado contra la Violencia de Género* i també dels nous pressupostos aprovats per la Generalitat i el Parlament el 2020, ens ha donat aire, tant a les administracions com a les entitats (també més burocràcia). És un escenari econòmic on es creen nous serveis, que descongestionaran l'atenció. El repte sens dubte és aconseguir que aquests diners puguin ajudar a endreçar i planificar de forma més adequada. Segurament el principal repte sigui definir bé el rumb de les polítiques públiques de manera més integral i coordinada. I això ha de ser un repte a assumir entre totes les administracions.

El treball conjunt és essencial. Valgui d'exemple com les entitats feministes vàrem aconseguir posar en l'agenda política la necessitat d'intervenir en les violències sexuals que es produeixen en els espais públics, especialment en les festes i en els espais d'oci. Aquesta qüestió va irrompre amb força a Catalunya gràcies a grups feministes locals, recollint l'experiència que es portava treballant feia temps al País Basc i a Navarra. Això va produir efecte en molts col·lectius dels municipis, i va provocar que els Ajuntaments busquessin fórmules per intervenir en els espais públics, com ara programant "punts liles", i els que buscaven actuacions més integrals iniciaven processos per a generar protocols d'abordatge de les violències sexuals. La Diputació de Barcelona s'hi va implicar, donant suport als municipis i editant la Guia per a l'elaboració de protocols davant les violències sexuals en espais públics d'oci. No hi entraré més perquè altres companyes en aquesta publicació ho fan. Però sens dubte totes les iniciatives municipals i comarcals en aquesta línia ens hi permeten arribar.

He deixat pel final, de forma intencionada, el fenomen de la violència institucional en el camp de les violències sexuals. Aquesta violència vindria a ser el producte directe de quan les institucions públiques deixen de fer el "bé», que diria Hannah Arendt. Quan per incapacitat de generar polítiques públiques de qualitat no posem les dones al centre, les revictimitzem. Podem buscar fórmules de com explicar-ho, podem buscar fórmules legislatives, però bàsicament les violències institucionals es produeixen quan el sistema no garanteix els drets de les dones. Novament sense retòrica. Novament

necessitem veure la gravetat de les coses que deixem de fer i que produeixen patiment a les dones i a les professionals que les acompanyen.

4. Què podríem estar fent diferent en la resposta que donem a les violències sexuals des de Catalunya?

Aquesta pregunta em genera una mica de vertigen, bàsicament per la complexitat del que suposa no quedar-se amb la recepta fàcil i tampoc amb la ingenuïtat de pensar que podem canviar tot un sistema que sustenta desigualtats en el curt termini. I dic curt termini perquè en el món de la política pública en el que ens movem parlem de legislatures. Qui diu una legislatura, diu tres o quatre legislatures que segueixen representant un “curt termini” si les coses de fons que hem de canviar són les arrels del sistema patriarcal. Perquè la dimensió del que hem de canviar implica veure resultats a molts anys vista, i precisament la immediatesa de les nostres polítiques públiques requereixen resultats dins la legislatura. Però com diu la Dolores Juliano cal ser optimista com a opció política, i jo ho sóc.

Segurament una de les primeres qüestions per poder respondre la pregunta de què podríem estar fent diferent, és ser conscients que cal fer-ho. Que cal fer coses diferents. I és probable que hi hagi gent còmoda amb la idea que s'està fent tot el que es podria fer donada la situació en què ens trobem. Em sembla correcte, i no dirigeixo aquest article a aquestes persones. L'escric per a les polítiques, directores, coordinadores i tècniques que volen apostar per poder fer coses diferents, i que estan disposades a treballar plegades pel bé comú. I que, precisament amb els recursos que comptem, volen fer coses que puguin canviar dinàmiques, serveis o programes per a millorar la vida de les dones.

Per tant, en primer lloc proposo reconèixer que hem de fer coses diferents si busquem canviar les coses. I això és espectacular, perquè apodera. Podem fer coses diferents, perquè volem resultats diferents. I sobre com afrontem a Catalunya les violències sexuals, hi tenim un ampli espai de millora. I això és una bona notícia. I quan parlo de Catalunya, parlo de totes les administracions, del Govern, del Parlament, de les entitats i de la ciutadania. Totes

juntes podem fer aquell “bé” que diu la Hannah per acabar amb les arrels totalitàries del patriarcat que fomenten i legitimen les violències sexuals.

És evident que, malgrat tots els avenços socials i polítics acumulats fins al present, no hem desterrat el patriarcat i se segueixen vulnerant els nostres drets. No serveix l'autocomplaença de pensar que, si seguim fent les coses iguals, tindrem resultats diferents. I el centre de la cosa no és el funcionament de la xarxa especialitzada o la idoneïtat dels recursos, ni tan sols pressupostaris; sinó que té a veure amb si totes les polítiques públiques que es realitzen en el nostre país compleixen amb l'obligació i la diligència que estableix la Recomanació 35 de la CEDAW i el Conveni d'Istanbul. I no complim ni la diligència ni les obligacions.

Per situar què fer diferent, és bàsic posar el subjecte en el centre del model o de les polítiques públiques que es requereixen per al seu abordatge. Per tant, imprescindible posar en el centre a les dones (en plural interseccional) i dotar al sistema de mecanismes per garantir els seus drets.

I a partir d'aquí, revisar i canviar l'estructura de coordinació i de planificació, buscant fer-la capaç i creativa per aconseguir canvis reals en la desarticulació del patriarcat que sosté les violències sexuals. Hem de poder fer un model d'abordatge de les violències sexuals que doni sentit a la idea d'abordatge de totes les expressions de la violència contra les dones, enteses aquestes com a vulneració dels nostres drets.

4.1.1 Ressituar les violències sexuals en l'epicentre del canvi

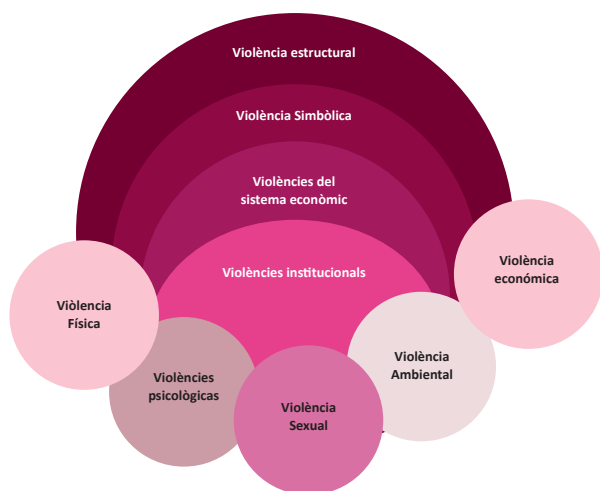
La violència sexual pot ser definida com aquella que restringeix la llibertat sexual de les persones, i en aquest context parlarem de la restricció de la llibertat sexual de les dones. Limita la seva capacitat de prendre decisions per ella mateixa, la conducta, i li imposa limitacions en l'autonomia sobre la sexualitat. Comprèn múltiples conductes, totes aquelles que atempten contra la intimitat, la sexualitat, els òrgans sexuals i les relacions afectives i eròtiques, que s'estableixen sense llibertat o que la condicionen directament. I tenen a veure amb la intenció de dominar i controlar la llibertat sexual.

Les violències sexuals no són només un problema de salut, un problema delictiu o un problema social, són –i han de ser enteses pels poder públics-, fonamentalment, com una violació de drets humans, i més específicament, en la mesura que es cometen per raons de gènere i atempten fonamentalment contra les dones i nenes, són una forma de discriminació contra les dones i una violació dels seus drets humans.

El que posa les violències sexuals en l'epicentre és precisament el fet que són violències que són base i sosteniment del sistema patriarcal. Aquesta afirmació no és fútil, tot el contrari, és una afirmació que vol subratllar el caràcter estructural d'aquesta violència. Sense la violència sexual no existiria el patriarcat. Per tant, segurament és el moment de reconsiderar la interconnexió entre les formes que conformen les violències masclistes i constituir-les com un element més complex i més orgànic.

S'han d'incorporar i interconnectar les diverses dimensions que tenen les violències per a les dones. I la proposta es podria resumir en aquesta figura que amplia les formes que reconeix la llei 5/2008 i que ens ajuda a reflexionar també sobre quines esferes de la vida i dels drets són afectades per la violència masclista i sexual.

Figura 1. Formes en que s'expressen les Violències Machistes

Aquesta forma de ressituar les violències sexuals és part essencial del canvi de paradigma. Serà necessari treballar en la reconceptualització quan la llei 5/2008 entri en processos d'actualització, no com un rentat de cara a un vell edifici sinó que requerirà tota una transformació interna. Això necessitarà valentia i consens.

I és que no es tracta de canviar les paraules i continuar treballant des dels mateixos llocs i des dels mateixos discursos, tot el contrari; quan parlem de canviar el paradigma estem parlant d'entendre les violències sexuals com a epicentre de la dominació patriarcal dels cossos, de les nostres vides.

4.1.2 Cap a un nou model on les dones i la recuperació siguem el centre

L'establiment d'un nou model d'abordatge de les violències sexuals ha de ser pedra angular del canvi, perquè la realitat diària ens hi aboca, i així ho necessiten les dones, les professionals, els serveis, i per a complir amb les obligacions internacionals.

Un nou model d'abordatge de les violències sexuals no suposa un catàleg de serveis o la creació d'unitats especialitzades, malgrat que és obvi que se n'ha de parlar; però allò primer a resoldre és la remodelació de les estructures de coordinació, planificació i intervenció del model. Suposa posar en pràctica els canvis en els Marcs conceptuals ja explicats i la recomanació CEDAW 35. L'altre element clau en la remodelació és la importància de la resposta interseccional, no com una cosa accessòria, sinó com a central en la mateixa resposta.

Caldrà modificació substancial de la llei 5/2008, una revisió de les formes, dels àmbits i en la descripció de les intervencions. I així mateix, incorporar elements de política pública traduint les obligacions que tenim a Catalunya sobre prevenció, reparació i investigació i sanció.

Caldrà un nou Protocol marc de violències masclistes amb incorporació del model teòric adaptat als nous marcs (CEDAW35, Conveni d'Istanbul), i incorporar la lògica sobre com les violències sexuals no solament són una forma de violència masclista, sinó que de fet sostenen les desigualtats i la discriminació dins del sistema patriarcal. Un paradigma actualitzat que superi el

que es tenia durant l'etapa 2004/2008, quan l'acció estava centrada en com donar resposta a la violència de gènere/masclista dins la parella.

És imprescindible fer una actualització i integració dels estàndards de serveis, així com ho és traduir el protocol marc a tots els territoris, competències i administracions. Això suposa una cosa que encara no s'ha fet i que seria imprescindible per a completar la foto de la qual parlava amb anterioritat: avaluar-los. Avaluar el grau de compliment dels estàndards del protocol Marc.

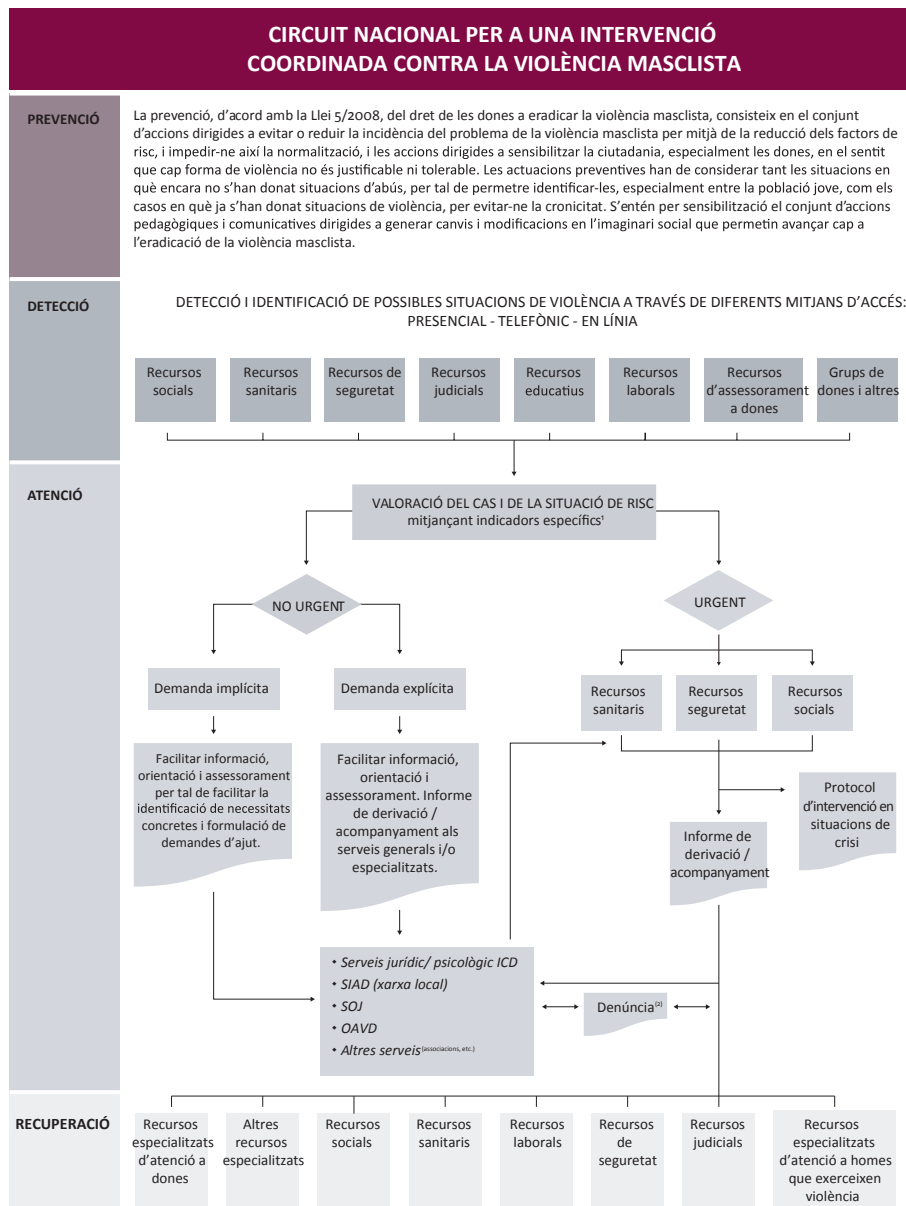
I finalment, la millora del funcionament de la Comissió Nacional de seguiment i de coordinació de la violència masclista en referència al funcionament dels grups de treball, en concret de les funcions del grup de les violències sexuals, és imprescindible per a millorar les polítiques públiques que aborden les violències masclistes en general i les violències sexuals en particular. L'alineació de les polítiques públiques des de la coherència, transparència i eficàcia al voltant de les violències sexuals és clau per a millorar com Catalunya afronta tots els reptes que suposen les violències sexuals.

El model no sols apunta cap a les competències de la Generalitat de Catalunya sinó també al de totes les administracions. Es tracta de poder articular sistemes que millorin la coordinació entre les administracions; que internament, entre les administracions, es puguin organitzar i coordinar millor. Doncs havíem apuntat com a dèficit de l'actual manera d'abordar les violències sexuals, precisament, la falta de coordinació entre departaments de la Generalitat, entre administracions, entre regidories, i el funcionament d'alguns dels circuits centrats en una lògica de parella molt estanca.

Alhora, haurem d'orquestrar un canvi en la manera com abordem les violències sexuals, desplaçant la nostra mirada i situant no els serveis sinó les necessitats i els drets de les dones al centre, tal com diu la recomanació 35 de la CEDAW i com apunten les diverses investigacions realitzades a Catalunya. Es tracta de transformar la perspectiva vertical que mantenim en les nostres intervencions, i presento d'exemple les figura 2 i 3 sobre com es generen respostes a les necessitats de la ciutadania, en aquest cas les dones.

A través de la figura 2 podem observar com les dones no hi són presents, no ocupen la centralitat, ja que el paràmetre és el risc a través d'indicadors i no les dones i les seves necessitats, els seus drets, i les seves capacitats.

Figura 2. Circuit segons el Protocol Marc on el risc és el protagonista i no les dones

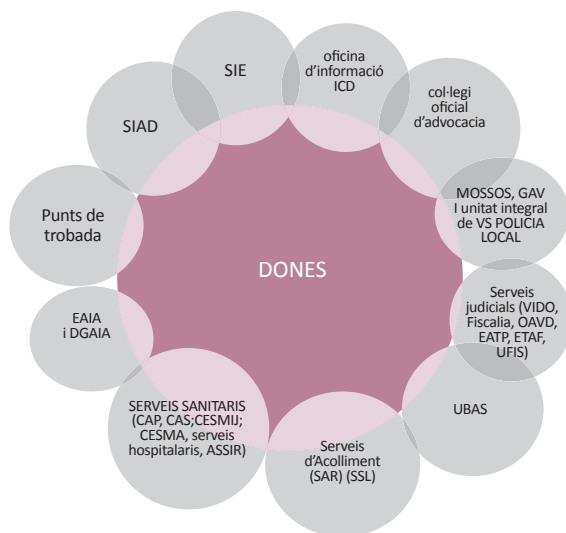

(1) Els indicadors poden ser força diferents segons quina sigui la casuística

(2) Instrument formal de denúncia, comunicació a la Fiscalia, sol·licitud d'ordre de protecció, etc.

Sens dubte, la possibilitat de canviar simbòlicament com entenem l'abordatge de les violències masclistes i sexuals pot ajudar a un veritable canvi de paradigma.

Figura 3. Posant el centre a les dones i no als serveis (el model adaptat a l'àmbit local)

Per altra banda, i seguint en competències interadministratives, un dels elements clau és l'oportunitat que protocols municipals i comarcals puguin incorporar i integrar aquesta mirada. Hi ha possibilitats d'anar avançant, treballar en el marc de la xarxa i començar a fer canvis en com s'articulen els serveis municipals per a donar una resposta real i efectiva a les violències sexuals des d'un model realment centrat en les dones. Això suposa donar una rellevància transcendental als SIAD i/o a les tècniques d'igualtat dels Ajuntaments i altres administracions locals, en el seu paper generador de política pública feminista interseccional. I per tant és important poder comptar amb professionals formades en aquesta lògica: això suposa que les formacions que es realitzen en les diferents administracions aconseguixin arribar a totes les professionals, caps d'àrea i regidories i conselleres electes, per tal que puguin integrar realment una perspectiva alineada amb les recomanacions CEDAW 35.

I és que serà bàsic, per aconseguir un model d'abordatge de les violències sexuals a Catalunya que ajudi a fer efectius els drets, assumir la rellevància de la coproducció de polítiques, i aquí és fonamental el paper de les diferents diputacions, municipis i consells comarcals, que no poden entendre's com a operadors sinó que han de formar part del canvi.

Per això, és imprescindible la revisió de la política pública entorn de la transversalització del gènere. Començant pel fet que, segurament, que la llei d'igualtat catalana del 2015 sigui una de les lleis menys conegudes i que acumuli gran dosi d'incompliment ens indica que alguna cosa no funciona. És una llei desaprofitada, que segurament en la seva avaluació al cap de cinc anys posarà molts deures a totes les institucions que tenen competències o matèries a desenvolupar. Alhora, això no impedeix que la llei s'ha d'actualitzar tant ideològicament com tècnicament.

I hi ha altres elements a atendre. Per exemple, la necessitat que les professionals puguin ser formades sense una sobrecàrrega en el seu treball. La necessitat que el funcionament dels circuits es basi en l'anàlisi de realitats complexes i no en algorismes o lògiques que només s'aguanten sobre el paper. Així com la necessitat de revisar els protocols d'actuació municipals i comarcals des d'una lògica possibilista però que permeti als equips tenir un enfocament integral sobre com abordar les violències sexuals.

Això suposa fer un treball intensiu per tal de determinar quines són les necessitats dels municipis i de les comarques, i alhora és necessari un exercici de generositat competencial. Segurament aquest és el repte més important que tenen els municipis i les comarques de Catalunya, tant per les dinàmiques internes dels municipis com per les dificultats de planificació, econòmiques i polítiques que suposa qualsevol canvi en l'organització municipal, comarcal o autonòmica.

Però és que ens cal, sens dubte, reconstruir un model, entre les diverses administracions. Que abordi les diverses competències que tenen els departaments de la Generalitat d'una forma més eficaç i efectiva. I amb forta implicació dels municipis, que, amb la revisió i articulació de respostes integrals en els seus serveis, tenen la possibilitat d'ajudar a produir aquest canvi. No ens podem permetre que hi hagi municipis, comarques o ve-

gueries que tinguin un protocol d'abordatge de les violències masclistes que no incorpori totes les formes i àmbits de les violències masclistes.

4.1.3 Altres reptes que podem assumir per fer les coses diferents.

Un dels reptes pendents és la prevenció de les violències sexuals en particular, i de les violències masclistes en general. Més endavant, Edurne Jiménez analitza en el seu article tot allò que envolta la idea de prevenció de forma extensa i precisa. Però aquí vull assenyalar diversos aspectes que em semblen rellevants, com insistir en la idea que la prevenció en clau “política” ha de ser l'epicentre de transformació del mateix paradigma de les violències sexuals.

Sens dubte la principal acció és comptar amb una Estratègia Nacional de Prevenció de les violències masclistes. I perquè? Doncs perquè a Catalunya li cal un marc consensuat, endreçar les accions, validar models i coordinar per a corregir i fer més efectiva aquesta prevenció. I segurament una de les primeres coses que hem de canviar és la idea de prevenció en si mateixa. Què prevenim en realitat? Prevenim el risc? Què és el risc en la violència? Prevenim l'impacte? Prevenim el com es configura el gènere com un fet performatiu en els nostres cossos? Què prevenim? L'estratègia nacional de prevenció hauria de respondre com a mínim aquestes preguntes.

Sens dubte, la prevenció en sentit ampli ens ha d'ajudar a desessencialitzar el gènere (“els homes són més actius sexualment”, “els homes tenen certs instints que”...) i a desnaturalitzar les violències sexuals, així com a desconstruir els processos d'imitació de la violència masclista; però també ens ha d'oferir espais d'apoderament col·lectiu.

I aquesta estratègia Nacional - o el format que finalment es decideixi - haurà d'articular propostes situades, aterrades, també cobrint aquelles zones invisibilitzades, per exemple les agressions sexuals i assetjaments sexuals que pateixen les dones institucionalitzades. I quan diem institucionalitzades, diem les dones que viuen en centres penitenciaris, als centres de menors, als centres tutelats de la DGAIA, als centres d'internament per

a persones migrades, a les residències de gent gran, als pisos tutelats per a persones amb discapacitats, o a totes aquelles zones on els drets, per diversos motius, es troben més condicionats en el seu exercici.

L'estratègia també ha de pensar a lluitar en tots els camps. Per exemple, els missatges d'erotització de les noves formes de violència sexual que es pot observar en les xarxes socials són expressions de la capacitat adaptativa del sistema de dominació. I l'assetjament sexual i sexista a les xarxes és una presa dels espais per part de la masculinitat hegemònica. La idea és clara: no pot quedar cap territori sense amenaça. Per tant, aquest camp és un nou camp de "batalla", com diuen les companyes feministes llatinoamericanes, on hem de generar estratègies que vagin més enllà de la penalització. Cal prendre consciència de que és un nou cos social en batalla patriarcal. I la sexualització, els atacs sexistes, els assetjaments sexuals, i la vulneració de molts drets associats a la llibertat sexual, no són fútils.

Un dels reptes més importants que tenim les feministes (en tots els àmbits on ens trobem treballant) és, en aquests moments, l'apropiació del concepte de llibertat sexual sumat a la reconceptualització de l'autonomia sexual. Aquest fet sovint passa desapercebut quan es posa el focus en el consentiment des d'una lògica patriarcal, i en canvi, la llibertat i l'autonomia sexual són peces fonamentals per a entendre el veritable sentit de les violències sexuals com a epicentre del sistema de dominació. És important parlar del consentiment, però ho és més fer-ho sense caure en el parany de la banalització del patriarcat i de com configura la nostra manera subjectiva d'entendre el món, les nostres relacions i les nostres vides.

I és que la reiteració sistemàtica de les normes sobre el perill sexual estabilitza la violència sexual sobre el cos de les dones com produint i reproduint cossos materialitzats en la violència sexual (Nerea Barjola, 2019).

4.1.4 Les violències sexuals i la banalitat del “mal”

“Va ser com si en aquells últims minuts resumís la lliçó que la seva llarga carrera de maldat ens ha ensenyat, la lliçó de la terrible banalitat del “malament, davant la qual les paraules i el pensament se senten impotents”. (Arendt)

Vull anant tancant aquest capítol amb la mateixa autora amb la que l’he començat. Hannah Arendt descrivia els mecanismes que té el totalitarisme i el paper de la responsabilitat col·lectiva. Totes i tots tenim un paper davant el “mal”. Davant el totalitarisme, i aquí situades jo diria que davant el sistema de valors i l’estructura social que comporta el patriarcat. I evidentment tenim diferents responsabilitats per poder articular la resposta. Però totes i tots tenim a les nostres mans, per començar, deixar de banalitzar el “mal”. Per exemple, deixar de banalitzar la violència sexual, i per tant deixar de banalitzar el sistema patriarcal que genera mandats de gènere totalitaris (i hegemònics, binaris i dissociats).

Entre les coses que tenim per fer, que hem de fer, hi ha, necessàriament, un canvi de paradigma sobre com afrontem el treball amb els agressors, i amb totes aquelles persones que disculpen els processos violents que patim les dones, oferint-nos dosis de cura de la “banalitat”.

Jutjar, que és tenir consciència dels nostres propis actes i les seves conseqüències. Es tracta de pensar-nos diferent, de pensar en les accions que fem des del punt de vista d’un altre, de l’altra, i avaluar si estem disposats a viure amb els resultats quan suposa un dany (“mal”). És trencar la impunitat amb la qual operen les violències sexuals.

Aprendre dins un ecosistema on la norma és el “mal” suposa que no has d’afrontar o decidir entre fer el “bé” o el “mal”. Però la masculinitat hegemònica acaba on acaba el patriarcat, i tota la resta són elements performatius i resistents que hem de produir com a societat: en especial els homes, que han d’actuar per a deixar una existència plena de “banalitat”.

Sóc conscient que aquest apartat pot generar butllofes, però també sóc conscient que ens toca assenyalar mesures que canviïn la comoditat de

pensar que el patriarcat s'acaba amb campanyes naïf. - Com ara campanyes sobre la corresponsabilitat en la cura però que no toquen altres corresponsabilitats, com la de garantir la llibertat sexual de les seves parelles. O tallers per a homes aliats. Necessitem més: i necessitem, més que mai, qüestionar qui garanteix la llibertat sexual. No només necessitem saber qui la vulnera, sinó que toca saber qui i com la garanteix -.

S'acabarà quan la política pública aposti per desbancar el patriarcat com a sistema legítim. Quan els homes dissidents deslegitimïn els homes agressors/assetjadors/humoristes del patriarcat. Però també quan siguem capaces, com a societat, d'assenyalar als qui s'amaguen rere el privilegi, o rere el confort de complir ordres. Complir ordres com va fer Adolf Eichmann. És clau identificar quines ordres es troben més legitimades perquè estan més invisibilitzades, veure com d'integrades estan en la nostra subjectivitat i entendre com desterrar-les a través de les nostres decisions. Formar part de la decisió de desterrar el "mal" hauria de ser important per aconseguir aliats. I en aquest mateix sentit cal repensar el tractament mediàtic oportunista i populista que sovint s'aplica a les violències sexuals. A banda de seguir i complir les recomanacions deontològiques, caldria pensar altres estratègies per a situar-los en la responsabilitat directa.

I per últim, en aquesta necessitat de desmantellar un sistema que supura vulneració de drets contra les dones, ens trobem parlant dels agressors. Em permeto la llicència de no separar agressors d'assetjadors, ni de dimensionar (és una llicència temporal, perquè sempre ho faig). Si bé és obvi que no està servint el model de càstig penal que opera actualment, i sense entrar en un debat punitiu, sí dir que és necessari que la reparació passi pel reconeixement que el "mal" és sempre intencionat, i cal un codi penal que no deixi impune als agressors.

Cal recordar als agressors (en sentit ampli) que sempre podem escollir quan es tracta de fer (o no) el "mal". Per tant, la resposta primera com a societat ha de ser recordar a l'agressor aquesta premissa.

L'evidència científica i criminològica ens assenyalava que hi ha molt pocs agressors sexuals que tinguin malalties disruptives de la seva personalitat, que no els permetin assumir el que han fet com a irreconciliable amb el fet

de ser un ésser humà. Cal invertir en espais on els agressors sexuals puguin ser atesos més enllà del sistema penal. I han de ser espais on es treballi la seva responsabilitat comunitària, més enllà de la sanció per l'agressió concreta per la qual han estat anomenats agressors.

Sens dubte, res d'això serà viable si la societat no fa un esforç per articular una resposta global, sòlida i feminista per a desarticular i transcendir la violència sexual, element clau per tal de desfer el patriarcat (i viceversa). I això comença pel plural del jo. Pensem com fer-ho i fem-ho.

4.1.5 Polítiques i serveis que necessitem per a millorar la reparació i la recuperació de les dones

Per acabar l'article trobo rellevant enfocar la recuperació i la reparació de les dones. La llei, el Protocol Marc i la resta de marcs que determinen el funcionament del sistema d'atenció a les dones que han patit violència masclista, i violència sexual en particular, està fragmentat com dèiem amb anterioritat. I el repte és generar un sistema i una xarxa ben integrada i coordinada. L'afectació és directa si volem millorar la reparació i la recuperació.

El model d'atenció a Catalunya, amb la configuració dels seus serveis especialitzats, hauria de ser prou àgil per establir una resposta de qualitat i experta davant qualsevol situació de violència cap a les dones: i quan dic qualsevol, hi incloc les agressions sexuals recents. Els SIADS, els SIE, l'OAV i determinats serveis en l'àrea de la salut ja tenen l'experiència i la capacitat tècnica per poder oferir el necessari reajustament. Perquè puguin abordar l'atenció a les dones que han patit o pateixen violències sexuals (assetjaments sexuals, agressions sexuals, mutilacions genitals femenines, matrimonis forçats, situacions de tràfic per explotació sexual...). Cosa que, de fet, ja estan fent. Com també ho estan fent moltes entitats especialitzades arreu del territori.

Precisament, considero que aquesta experiència està infravalorada, que està invisibilitzada l'experiència de moltes professionals que estan oferint una bona atenció a dones que necessiten ser ateses perquè durant la seva

infància, adolescència o adulta han estat víctimes d'alguna violència sexual i requereixen un espai terapèutic de recuperació. Considero aquesta atenció transcendent, precisament per a orientar que la violència sexual és una violència exercida amb caràcter patriarcal, pel que suposa en la vivència terapèutica de les dones el saber que efectivament no era com anava vestida, ni l'hora ni el lloc, ni era perquè el seu company anava borratxo ni un llarg etcètera d'estereotips sexistes.

La Maria Naredo aprofundirà, en aquesta mateixa publicació, en l'experiència dels centres de crisi, segons el de Madrid, una experiència de posada en marxa que ella mateixa va ser responsable d'iniciar seguint les recomanacions internacionals. Considero que es tracta d'una molt bona iniciativa, si bé també considero que l'organització de la xarxa catalana ens permet una altra forma d'actuar en el cas de les víctimes d'agressions sexuals que necessiten atenció integral en situacions que s'anomenen de crisi. També dir que no considero que la xarxa catalana, d'acord als recursos disponibles al territori, estigui sent capaç de fer-hi front actualment, i és imprescindible articular respostes integrals en tots els casos d'emergència del que s'anomenen "situacions de crisi" de violències masclistes. La meua aposta/proposta tècnica, en el cas de Catalunya i coneixent el territori, és l'ampliació conceptual, tècnica i pressupostària dels equips dels serveis d'intervenció en crisis greus i que aquests puguin donar suport a les dones quan els serveis ordinaris del SIE no estiguin oberts.

És igualment imprescindible repensar el funcionament del telèfon 900900120 i el paper que ha de jugar, precisament pels casos d'assetjaments sexuals i agressions sexuals. I ja que repensem el paper del 900, estaria bé que es repensés la gestió contractual d'aquest recurs tan rellevant per a la vida i la recuperació de les dones que l'utilitzen: no pot seguir en mans d'empreses que no tenen ni apliquen perspectiva feminista.

Seguirà, en el capítol següent, la Laia Rosich, que entrarà de ple en matèria de com millorar l'atenció, amb idees clau sobre la formació i la supervisió tan necessàries per a poder executar els canvis en l'atenció a les dones. M'avançaria sumant-li la necessitat que programes de mentoria de les dones que han patit agressions sexuals.

Però per acabar, dir que considero que ha arribat el moment de pensar polítiques públiques que parlin de la reparació en termes que no siguin només individuals i econòmics; que comencem a pensar i repensar estratègies per situar la reparació com un element que pot contribuir a abolir el patriarcat. Per aconseguir-ho requerim memòria, reconeixement i trencament de la impunitat. I necessitem, sobretot, feminisme. I moltes feministes amb ganes de “ballar”.

Bibliografia

ARENDT, HANNAH: *Eichmann en Jerusalén*, Barcelona 1999, pàg. 368, traducció del anglès de Carlos Ribalta; original alemany: *Eichmann in Jerusalem. Ein Bericht von der Banalität des Bösen*. Múnic 1986, pàg. 371.

BARJOLA, Nuria (2018): *Microfísica sexista del poder: El caso Alcàsser y la construcción del terror sexual*. Ed. Virus

BODELÓN, Encarnación (2009): Las mujeres y las nuevas legislaciones sobre sus Derechos: el caso del Derecho a la seguridad. En *Revista Catalana de Seguretat Pública*, 79-91.

CEDAW (1992): *Recomanació General No. 19 sobre Violència envers les Dones*. Disponible a: <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/cedaw/pages/recommendations.aspx>

CEDAW (2017): *Recomanació General No. 35 sobre Violència per raons de Gènere envers les Dones*. Disponible a: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_35_8267_E.pdf

CONSELL D'EUROPA (2011): *Conveni del Consell d'Europa sobre la lluita contra la violència envers les dones i la violència domèstica* (Conveni d'Istanbul); adoptat a Istanbul en 2011.

GARCÍA, Violeta y MUNTANÉ, Isabel (2016): *Dones valentes: Per una nova informació sobre les violències sexuals*. AADAS, Màster de Gènere y Comunicació UAB y Ayuntamiento de Barcelona.

PRADO SOTO, Nieves; PINEDA LORENZO, Montse; ZBAIRI PARDILLO, Nabila Elisabeth. / *Creación positiva* (Autor) (2018): *Guia per a l'elaboració de protocols davant les violències sexuals en espais públics d'oci*. Ed. Diputació de Barcelona. Disponible en: https://llibreria.diba.cat/cat/libro/guia-per-a-l-elaboracio-de-protocols-davant-les-violencias-sexuals-en-espais-publics-d-oci_60917

GRUP DE RECERCA ANTÍGONA UAB (2016): *"Marc jurídic internacional, estatal i autonòmic de les violències sexuals (matrimonis forçats, mutilacions genitals femenines, tràfic d'essers humans amb finalitat d'explotació sexual, assetjament i agressions sexuals"*. El·laborat per: Toledo, Bodelón, Tur i Martínez. En: Informe per a Institut Català de les Dones (ICD) sobre l'Abordatge de les Violències Sexuals a Catalunya. Disponible a: http://dones.gencat.cat/web/.content/03_ambits/docs/vm_abordatge_violenciassexuals_2.pdf

MACKINNON, Catherine. (1995): *Hacia una teoría feminista del Estado*. Madrid: Ediciones Cátedra.

NOCTAMBUL@S (2020): *7 pasos un plan de abordaje para construir de las violencias sexuales en espacios festivos*. Guía de apoyo técnico para elaborar protocolos y planes frente a las violencias sexuales en espacios festivos y de consumo de drogas. Barcelona: Fundación Salud y Comunidad, Ministerio de Sanidad.

SEGATO, Rita Laura (2003): *Las estructuras elementales de la violencia: contrato y status en la etiología de la violencia*. Brasilia, Serie Antropologia 334, Universidade de Brasilia.

RODÓ-DE-ZÁRATE, Maria y ESTIVILL i CASTANY, Jordi (2016): *¿La calle es mía? Poder, miedo y estrategias de empoderamiento de mujeres jóvenes en un espacio hostil*. Emakunde.

TARDÓN, Barbara (2017): *La violencia sexual: Desarrollos feministas, mitos y respuestas normativas globales*. Madrid, tesis doctoral, Universidad, Autònoma de Madrid.

VICENTE, Rosario de (2000): *Los delitos contra la libertad sexual desde la perspectiva de género*. Anuario de Derecho Penal.